

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

CONGRESSEN

The secret life of families

Studiedag met dr. Evan Imber-Black, 4 november 2003 te Kortenberg, België. Georganiseerd door de Voortgezette Academische Opleiding in de Relatie-, Familie- en Systeempsychotherapie, Communicatiecentrum, UzLeuven

Soms wordt een studiedag een onverwacht gevonden pareltje. Met weinig poeha aangekondigd, voor een buitengewoon schappelijke deelnemersprijs van vijftig euro, met een bekende, uit Amerika overgevoegen gastsprekerster die wat te melden heeft én een zeer goed verzorgde lunch. Dat kan kennelijk in België.

Evan Imber-Black, systeemtherapeut aan het Ackermann Institute in New York, besteedde een hele dag aan het onderwerp 'geheimen'. In het kader van de meervoudige contexten van geheimen - de sociale, culturele, politieke context; de context van grotere systemen, zoals instituties; de context van de familie van herkomst, van het kerngezin en van het individu - behandelde zij enkele voorbeelden uit het maatschappelijke leven en de systeemtherapeutische praktijk.

Op maatschappelijk terrein acht Imber-Black de invloed van de media op geheimen bijzonder groot. Aanvankelijk hadden praatprogramma's met zelfonthullingen door bekende personen vaak de functie van het doorbreken van een taboe. Dat was in haar ogen vooral goed omdat ook verteld werd hoe het probleem werd opgelost. De laatste jaren ontwikkelen

zich meer en meer hele shows van een bedenkelijk kaliber, zoals de Jerry Springer Show, waarin geheimhouding en privacy door elkaar lopen en mensen misbruikt worden vanwege de sensatie. Meestal mensen uit de armere klasse. Heb je een geheim? Gooi het eruit! Waarna de mensen naar huis gestuurd worden met het ontstane probleem.

Geheimen op het niveau van maatschappelijke instituties zijn nogal eens gebaseerd op de arrogantie van 'ik weet beter wat goed is voor jou en wat jij mag weten'. Vaak speelt hierbij een rol dat niet het erge wat gebeurd is het ergste is, maar de dekmantel die er overheen ligt, zoals bijvoorbeeld bij seksueel misbruik binnen kerkelijke instituties. Geheimen en taboes op dit vlak roepen meer dan eens maatschappelijke tegenbewegingen op, zoals rond abortus, adoptie en homoseksualiteit. Of er worden verenigingen in het leven geroepen als 'familieleden van ...'. Die hebben enerzijds tot doel een maatschappelijk taboe te doorbreken en tegelijkertijd bieden ze steun aan mensen die met een geheim moeten leven.

In de context van de familie van herkomst zijn intergenerationeel spelende kwesties zoals ingrijpende oorlogservaringen waarover niet gesproken wordt of wie 'geheimbewaarders' zijn binnen de familie, belangrijke thema's in de therapie. Kernpunten zijn dan: wat zijn de opvattingen binnen de familie over waar wel of niet over gesproken wordt. Ook geheimen rond *key events* als suïcide en ernstige ziekte zijn belangrijke aandachtspunten. Als illustratie toonde Imber-Black een fragment uit de film *The Wedding Banquet*, waarin leden van een Chinese familie met geheimen op allerlei niveaus om elkaar heen draaien. Zo wil de

zoon door een schijnhuwelijk verborgen houden dat hij homoseksueel is en dus niet voor nageslacht zal zorgen. Hij is er namelijk van overtuigd dat zijn vader zal sterven aan een hartaanval als hij dit te weten zou komen. De nuchtere constatering van Imber-Black op dit nogal vaak gehoorde argument om een geheim in stand te houden, was dat als iedereen zou sterven na de onthulling van een geheim er heel wat minder mensen op de wereld zouden zijn.

Taboes waardoor thema's niet besproken worden, kunnen leiden tot geheimen binnen families. Imber-Black gaf daarvan twee mooie voorbeelden. In de ene casus ging het over het taboe op spreken over de huidskleur in een familie die leeft in een samenleving waarin racisme een grote rol speelt. Dit leidde bij drie vrouwen uit drie verschillende generaties Afro-Amerikanen tot diepe geheimen over de verkrachtingen en mishandelingen die zij, mede op grond van hun donkere huidskleur, hadden doorstaan. Grootmoeder bleek, toen zij zeventien jaar was, verkracht te zijn door een blanke man; moeder verhaalde hoe zij als zwartste van de familie werd mishandeld en aangevallen door haar neven die veiligheidsbewakers waren; de achttienjarige dochter kon met geen woord spreken over herhaaldelijke verkrachtingen door een beveiligingsman op haar school. Zwart zijn bleek een paradoxaal gegeven in de familie. Als een vorm van geïnternaliseerde repressie werd er niet over gesproken, maar de huidskleur bepaalde ook in hoeverre men slachtoffer werd en kon worden van geweld en misbruik. Dit leidde tot een *conspiracy of silence*. De onthulling van het geheim van de dochter leidde tot een explosie van angst en verdriet bij de moe-

der. Die op haar beurt háár eigen geheim jarenlang had verdrongen. En dat leidde weer tot machteloosheid in de opvoeding en de onmogelijkheid haar dochter de benodigde opvang te bieden. Imber-Black stelde dat het van groot belang is aandacht te besteden aan wat het vertellen van een geheim meebrengt aan risico's en voordelen, zowel voor ieder familielid apart als voor de familie als geheel. Het tweede voorbeeld van een gezin waarin de nog jonge vader zijn ongeneeslijke kanker geheimhield voor zijn twaalfjarige zoon, liet zien wat de gevolgen kunnen zijn als er een taboe rust op het hebben van een ernstige, dodelijke, ziekte. En wat de - ernstige - gevolgen kunnen zijn voor prognose en behandeling wanneer de ziekte geheimgehouden wordt, en de gevolgen daar weer van voor de emotionele verwerking bij alle gezinsleden. Emoties (angst, woede, verdriet) en gevoelens van verbondenheid worden minder gedeeld en er zal minder aandacht zijn voor onderlinge zorg en betekenisvolle rituelen.

Op het niveau van partnerrelatie en kerngezin is er bij een geheim altijd sprake van een triade. Wanneer een geheim open komt te liggen, vinden er verschuivingen plaats binnen die triade. Kinderen voelen meestal dat er iets is. Imber-Black: 'Als u het niet aan uw kind vertelt, wie zal het dan doen?' Als er een dichte muur rond het gezin ligt, kan men zich afvragen of er geheimen zijn. Macht en hiërarchie spelen nogal eens een fnuikende rol ('Zeg niet tegen mama dat ik een verhouding heb'). De expressie van emoties gaat vaak ondergronds. Er kan sprake zijn van mystificatie van de communicatie, zoals selectief mutisme. Er is een verschil tussen 'privacy'- cultureel bepaald waarover men niet spreekt - en 'geheim' - het verzwijgen

van iets dat 'niet mag zijn'. Sommige gezinnen halen het verschil tussen privacy en geheim bewust door elkaar. Men beroept zich op het recht op privacy om verdere vragen naar wat geheim is te voorkomen. Besmet datgene waarover niet gesproken wordt iemands leven? Nee? Dan is het privé. Ja? Dan is er een geheim. Dat vond ik een aardig onderscheid. Binnen families in culturen met meer indirecte vormen van communicatie, bijvoorbeeld, kan iets geheimhouden eerder duiden op een cultureel aanvaarde vorm van privacy dan op een geheim dat er in het geheel niet zou mogen zijn.

Wanneer er op individueel niveau een geheim speelt, ontstaat er vaak een dubbelleven. Er is een innerlijk leven met veel lijden waarbij alles bepaald lijkt te worden door het geheim dat met allerlei symptomen gepaard kan gaan. Naast het innerlijke leven met het geheim, dat daarin een eigen leven leidt, is er een leven in de buitenwereld waar het geheim met alle macht buiten gehouden wordt. Vaak maken kinderen deel uit van dit leven in de buitenwereld. De positie die zij inne-

men, maakt dat zij er buiten gehouden worden. Toch vangen kinderen veel op: emoties, nervositeit bij een bepaald onderwerp. Soms kan de kernidentiteit gevormd zijn door een familiegeheim. Imber-Black noemde als voorbeeld van een 'giftig' geheim het verhaal van de Duitse cliënte die niet wist dat haar moeder een verhouding had met een Amerikaan terwijl haar vader als oorlogsmisdadiger in de VS in de gevangenis zat. Iedere keer als in een gesprek het woord 'Amerika' viel, reageerde men nerveus. 'Amerika' werd een obsessie voor cliënte.

Het eind van de dag kreeg een cultureel gekleurd, typisch Amerikaans tintje. In het laatste door haar vertoonde video-fragment werd door Imber-Black te veel (in Belgisch/Nederlandse ogen) ingespeeld op het sentiment. Dat was jammer, want de *tearjerker* pakte om die reden voor veel deelnemers averechts uit; de zaal viel stil en daarmee liep een verder voorbeeldige studiedag helaas uit op een voor velen tamelijk irritant einde.

Marion van den Ende

Hechttingsprocessen in partnerrelaties: karakteristieken en therapeutische consequenties

Congres op 11 en 12 maart 2004,
Kenniscentrum voor relatieproblematiek
De Keerkring GGZ Drenthe te Beilen

Het tweejaarlijkse congres in Beilen

begint een begrip te worden onder systeemtherapeuten, in het bijzonder voor partnerrelatietherapeuten. Het congres was ditmaal georganiseerd rondom het thema hechting. De laatste jaren komen theorieën over hechting weer meer in de belangstelling. Het was voor het eerst dat in Nederland vanuit de systeemtherapie aan dit onderwerp uitgebreid aandacht werd besteed. Het congres startte met de teleurstellende mededeling dat Susan Johnson niet zou komen. Dat was dubbe-